

4.3.13

האם מטרת בנק ישראל לחנוק את המשק?

בתקופה אחרונה מתרבים הדיווחים על קשיים ופשיטות רגל בקרב הסקטור העסקי בישראל. זוהי תופעה מטרידה מאד והיא מלמדת על המצב המורכב שהמשק הישראלי נקלע אליו. מפתיע עד כמה בנק ישראל אחראי לבעיה הזו. מזה זמן רב מתווה בנק ישראל דרך שמחייבת את הבנקים לעלות את רמת הלימות ההון שלהם, על מנת לשמור על היציבות שלהם ובדרך המשק נפגע. כאשר באים לבחון את האיתנות הפיננסית של המערכת הבנקאית הישראלית, ההוכחה הטובה ביותר הינה הצלחתה לעמוד במשבר 2008, טוב יותר מכל מערכת בנקאות אחרת בעולם המערבי. נכון, היתה דמות אחת בבנק הפועלים שניסתה וכמעט הצליחה להוביל את הבנק להרפתקאות מסוכנות מאד, אך בנק ישראל התערב שם בזמן, אילץ את בנה"פ למכור נכסים רעילים שהיו במאזניו ומנע נזק כבד וגם הדמות הזו כבר אינה שם. מעבר למקרה הזה, כמו גם פעולות שביצע בנק ישראל כגון הורדות הריבית הדרמטיות והתערבויות בשוק האג"ח הממשלתיות, שהזרימו נזילות לשוק, מערכת הבנקאות הישראלית יצאה מן המשבר כשהיא מוכיחה עמידות יוצאת דופן. למעשה, מערכת הבנקאות הישראלית יציבה מאד יחסית למערכות בנקאות אחרות בעולם, כתוצאה ממספר פרמטרים ייחודיים:

1. שיעור האשראי הניתן לפעילות נדל"נית, בעיקר בתחום המשכנתאות, נמוך מאד ביחס למקובל במדינות אחרות.
2. הנהלות רוב הבנקים בישראל פועלות באופן מאד שמרני, ודאי אחרי משבר 2008.
3. הבנקים בישראל מבוססים בעיקר על מקורות כספיים ממשקי הבית. זהו מקור יציב ביותר.
4. אשראי בינ-בנקאי בהיקף מאד נמוך של כ- 5% לעומת 40% עד 50% באירופה.
5. הבנקים כמעט ואינם משקיעים את כספי הנוסטרו שלהם באמצעות מכשירי שוק ההון, נגזרות וכו'.
6. הפיקוח על הבנקים נחשב להדוק מאד.

לכאורה, ניתן היה לצפות שהפרמטרים הללו כמו גם העמידות של מערכת הבנקאות והיכולת של בנק ישראל לטפל במצבים קשים, הם הוכחה מספקת לכך שהמערכת יכולה לעמוד גם בסערות פיננסיות קשות כפי זו שהשתוללה ב- 2008. אך הפלא ופלא, נראה על פניו שבנק ישראל כלל אינו משוכנע בכך והוא מיישם רעיונות שהם על גבול הפאניקה, בכל הקשור להיקף המיגון שהבנקים צריכים לעטות על עצמם לקראת חורף פיננסי נוסף במידה ויגיע.

אצטט את בנק ישראל עצמו: "מבחן מקרו-כלכלי שביצע הפיקוח על הבנקים, שימש את קרן המטבע הבין-לאומית (IMF) במסגרת הערכתה את היציבות של המערכת הבנקאית בישראל. פרטי המבחן ותוצאותיו פורסמו במסגרת דוח הקרן ב-2012. עיקרי הממצאים ממבחן מקרו כלכלי וממבחנים נוספים שבוצעו על ידי הפיקוח על הבנקים מעלים, כי ההשפעות של תרחיש גלובאלי ותרחיש מקומי על המערכת הבנקאית הן מהותיות, אך אינן מהוות איום על יציבות המערכת הבנקאית".

ממועד הפרסום הזה חלפה רק כחצי שנה. ממה בנק ישראל פתאום פוחד? מהם אותם מודלים מקרו יציבותיים עליהם מתבסס בנק ישראל? מודלים אותם הוא ממאן לחשוף. האם בכלל קרה משהו או שמא זוהי גחמתו של נגיד פורש?

נושא מרכזי בחוק בנק ישראל החדש קובע שעל הבנק המרכזי לשמור על היציבות הפיננסית של המשק. הבעיה היא שבמטרה זו יש דבר והיפוכו. הדרך העיקרית לשמור על יציבות הבנקים הינה למנוע מהם לתת אשראי. כך הבנקים ימנעו מסיכונים ויהיו יציבים יותר. אבל אם הבנקים ימנעו מלתת אשראי אז הפירמות העסקיות, העסקים הקטנים ומשקי הבית יפגעו באופן קשה ואז היציבות הפיננסית של המשק תפגע... אמנם לתוך החלל הזה נכנסים גופים חוץ בנקאיים המספקים אשראי, אך הם ממלאים רק היקף קטן מהחלל שהבנקים מותירים. ואם אכן לבנקים בישראל חסר הון, מדוע בנק ישראל אינו מאלץ אותם להגדיל את ההון במקום שיקצו את היקף האשראי שהם נותנים?

נראה כי בנק ישראל קיבל החלטה שחשוב לו יותר לשמור על יציבות הבנקים מאשר על יציבות הפירמות העסקיות. הוא מעלה את דרישות הלימות ההון מן הבנקים והם נאלצים להקטין את האשראי שהם נותנים למשק בכדי לעמוד בדרישות אלו. בנק ישראל למעשה מחקה את כל אותן מדינות מערביות ששם באמת קיימת הצדקה למהלך כזה. האם בנק ישראל הפך חקיין במקום מוביל? האם בכלל נדרש מהלך כזה בישראל, לאור לקחי 2008? האם פישר לא מודע לכך, או שמא עלינו לחכות בסבלנות למחליפו ולקוות לטוב?

בינתיים המשק נאנק וחלקים ממנו מתחילים להיחנק וזוהי אחת הסכנות המקרו כלכליות הגדולות ביותר העומדות לפתחנו בשנת 2013 ומעבר לה. סכנה שבנק ישראל עוזר לייצר...

בכבוד רב,

ד"ר אדם רויטר